

підприємств, здійснювати ефективний контроль за протіканням інноваційних процесів та управління ними. Умовою успішного здійснення інноваційною діяльністю на підприємстві є вибір та розробка стратегії розвитку. Цілі й пріоритети інноваційної стратегії визначаються виходячи із загальної стратегії підприємства і можуть відображати потреби розв'язання таких проблем, як: кардинальне підвищення якості виготовленої продукції, забезпечення її конкурентоспроможності на вітчизняному і світовому ринку; скорочення до максимально можливого рівня витрат ручної праці, поліпшення умов і безпеки праці. Розроблена схема механізму управління інноваційною діяльністю олійно-жирових підприємств дасть можливість раціонально поєднати та використати всі ресурси підприємств з метою відкриття нових перспектив.

Список використаних джерел

1. Ілляшенко Н.С. Механізм управління підприємством на засадах інноваційного маркетингу / Н.С.Ілляшенко // Механізм регулювання економіки. – 2009. – №4 Т.2 (44). – С. 42 – 47.
2. Кравченко С.І., Парвіна Т.Г. Теоретичні основи формування механізму управління інноваційною діяльністю / С.І. Кравченко, Т.Г. Парвіна // Економіка промисловості. – 2008. – № 43. – С.17 – 23.
3. Інноваційна активність діяльності підприємств харчової промисловості [Електронний ресурс] / Т.Л.Товста // Вісник національного університету «Львівська політехніка». – 2008. №628. – С. 327. – Режим доступу до журн.: http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/VNULP/Ekonomika/2008_628/51.pdf

УДК 342.9(477)

ШАТКОВСЬКИЙ Я.М.,

Інститут законодавства Верховної Ради України,
завідуючий сектором кодифікаційних робіт, к.ю.н.

ІНСТИТУТ МЕДІАЦІЇ ЯК СПОСІБ ЗАХИСТУ РЕПРОДУКТИВНИХ ПРАВ ГРОМАДЯН

***Анотація.** Про цивілізованість будь-якого суспільства свідчать можливості та порядок вирішення спорів та конфліктів, як у самому суспільстві так і поза ним. Останнім часом спостерігається тенденція до підвищення інтересу науковців, до проблематики правового регулювання медичної діяльності. Не є винятком і захист репродуктивних прав громадян, а саме порядок захисту зазначених прав з метою подальшої реалізації.*

Ключові слова: *репродуктивне здоров'я, медіація, конфлікт, Конвенція, судова система, становлення, досудовий захист прав.*

***Annotation.** About the civilization of any society and suggest possible procedure to solve disputes and conflicts, both within the community and beyond. Recently, a trend of increasing interest of scientists to problems of legal regulation of medical activity. Not an exception and protection of reproductive rights, namely the order of protection of these rights in order to further implementation.*

Keywords: *reproductive health, mediation, conflict, the Convention, the judicial system, development, pre-trial rights.*

Регульовані складним комплексом біологічних, психологічних, духовних та соціальних законів, репродуктивні процеси в усі часи представляли інтерес для їх вивчення. В даний час одним з актуальних є питання правового регулювання даного феномена. Свідченням цього може слугувати поява в міжнародних документах і науковій літературі концепту «репродуктивні права» людини. Термін «репродуктивний» походить від латинського слова — *production* – відтворення [1, с. 217]. У межах даної публікації обмежимося тільки етимологічним тлумаченням зазначеного терміна, бо для більш повного розуміння сутності репродуктивних прав необхідно, також проаналізувати положення міжнародних актів, а також зміст норм українського законодавства та бачення провідних дослідників.

Аналіз спеціальної літератури свідчить проте, що серед науковців та дослідників в даний час немає єдності у визначенні репродуктивних прав. Більш того, дана категорія є новою для української правової системи. Найбільш поширеною є точка зору відповідно до якої репродуктивні права це – «комплексний інститут» [2, с. 15], «совокупность правомочий».

Проте ряд вчених виходить з того, що репродуктивні права це – «одно из современных искажений свободы», «система взглядов, предполагающая приоритет половой и социальной реализации личности над заботой о будущем духовном и физическом здоровье общества, о его нравственной устойчивости» [3].

У межах першого підходу одні дослідники вважають, що репродуктивні права це – «невід'ємний компонент особистих прав та свобод». Інші вчені вважають, що «репродуктивные права не могут рассматриваться в настоящее время как неотъемлемые общепризнанные права» [4, с. 12].

Деякі дослідники пропонують визначити їх як права, «що мають суто особистісний характер», та віднести до так званих соматичних прав. Вчені дають тільки характеристику, а не визначають зміст репродуктивних прав. Він конкретизується у міжнародних документах.

Для міжнародного права репродуктивні права та репродуктивне здоров'я не є новими концепціями. Так, у Декларації з народонаселення 1966 року право на планування сім'ї розглядається в якості одного з основних

прав людини. На міжнародній конференції з прав людини, яка була проведена в Тегерані у 1968 р., було проголошено: «Родители обладают неотъемлемым правом свободно и с чувством ответственности определить число детей и сроки их рождения» [5, с. 79]. У 1979 році в Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок були встановлені права жінок та чоловіків вільно приймати рішення про кількість дітей і проміжки між їх народженням, а також право на інформацію, освіту та засоби, що забезпечують їм можливість користуватися такими правами [6, с. 280].

У Рекомендаціях для подальшого здійснення «Всесвітнього плану дій в області народонаселення» (Мехіко, 1984) урядам було запропоновано підтримувати планування сім'ї у контексті програм охорони матері та дитини. Амстердамська декларація, прийнята представниками 79 країн на міжнародному форумі «Народонаселення у XXI столітті» (1989), до числа основних принципів діяльності в області народонаселища включила підвищення якості та ефективності державних і приватних програм планування сім'ї [7, с. 173].

Таким чином, репродуктивні права необхідно розуміти як права, які передбачають:

По-перше: право людини мати дітей.

По-друге: право людини тимчасово відмовитися мати дітей.

По-третє: право людини не мити дітей взагалі.

З наведеного переліку видно, що тільки один аспект репродуктивних прав відповідає етимологічному значенню терміну «репродуктивний» - право людини мати дітей. Інші аспекти спрямовані на відмову від продовження роду.

Проте виникає питання чи завжди є можливість реалізації зазначеного права та які існують шляхи захисту репродуктивних (прав пацієнтів) прав?

Щоб дати відповідь на зазначене питання в межах задекларованої тематики данної статті, необхідно з'ясувати зачення такого «явища» як медіація.

Медіація існує так само давно, як існують конфлікти. Для вирішення конфліктів застосовували як переговори між конфліктуючими сторонами, так і медіацію, яку можна назвати особливим видом переговорів за участю нейтральної особи (сторони). Необхідно зазначити, що медіація пройшла значний шлях формування та становлення, відбувалися процеси зародження різних методів вирішення конфліктів проте основною та незмінною ознакою медіації залишається застосування методів примирення сторін за участю нейтрального посередника. Подібні методи вирішення спорів все частіше використовувалися у випадках, коли переговори заходили у безвихідь, і для досягнення успіху необхідно було, щоб сторони конфлікту зрозуміли і прийняли точки зору одна одної. Вже багато років тому люди переконалися, що при вирішенні серйозних спорів, взаємовигідного рішення простіше досягти шляхом переговорів, ніж використовуючи усталені норми або ієрархічний порядок.

Як відомо методи примирення під час врегулювання спорів (конфліктів) застосовувалися ще з часів існування первісного суспільства. Першими, хто став застосовувати зазначені методи примирення, були жерці та вожді, які таким чином зупиняли пограбування та вбивства, що загрожували племені. На Русі за допомогою посередників робилися спроби розв'язати миром князівські спори та міжусобиці. У цих випадках посередниками зазвичай виступали представники духовенства. Досить активно медіація застосовувалася при вирішенні міжнародних спорів.

На початку XIX століття в Російській імперії була створена і ефективно діяла система комерційних судів, які в процесуальному сенсі такими не були. Це пов'язано з тим, що не менше половини суддів обиралися з представників купецтва (не нижче 1-ої або 2-ої гільдії). А сам процес у комерційному суді проходив у формі примирливого розгляду та застосовувалися в основному норми звичаєвого права. У звітах комерційних судів Російських імперії того часу (середина XIX ст.) вживався термін «медіатор» і вказувалося на корисність вирішення торгових спорів за участю медіатора. З чого можна зробити висновок, що метод, наближений до методу роботи сучасних медіаторів, існував і ефективно діяв у вказані часи.

У зв'язку з специфікою розвитку Радянської України та принципами ідеології, заснованими на відсутності конфліктів в середині країни, технології посередництва використовувалися лише в зовнішньоекономічній діяльності країни.

Медіація в її сучасному розумінні почала розвиватися в другій половині XX століття. Передусім, в країнах англосаксонського права - США, Австралії, Великобританії, а потім вже вона поступово стала поширюватися в Європі. Перші спроби застосування медіації, як правило, вчинялися при вирішенні спорів у сфері сімейних відносин.

Згодом медіація отримала визнання при вирішенні спорів ширшого кола суспільних відносин, починаючи від сімейних конфліктів і закінчуючи складними багатосторонніми конфліктами в комерційній та публічній сфері.

На початку 90-х років XX століття медіація «повертається» на терени України. Впровадження її в сучасне суспільство пов'язане з комплексом складнощів, а саме:

- недостатня поінформованість суспільства щодо медіації, сферах її застосування та її переваг порівняно з судовим вирішенням спорів;
- надзвичайно мала кількість кваліфікованих та досвідчених медіаторів;
- відсутність нормативно-правового акта, який регулював би процедуру медіації, що тягне за собою відсутність механізмів захисту учасників процедури медіації.

Українська судова система має певний досвід вирішення «медичних» справ. Ідеться про рішення судів щодо конфліктів між пацієнтами та медичними працівниками (лікувальними установами), коли останні виступали як відповідачі по справах, пов'язаних з недоліками надання медичної допомоги. Об'єктивно слід зазначити, що більшості судових справ, в основі яких лежать медичні аспекти, передують спроби урегулювати конфлікти у досудовому порядку. Такий варіант є більш простим та доступним, оскільки він не потребує звернення до суду. Багато фахівців такий спосіб вважають доцільним як для пацієнтів, так і для лікарів (а також медичних установ, у яких вони працюють). Позитивні аспекти саме досудового способу вирішення конфліктних ситуацій при наданні медичної допомоги пояснюються багатьма причинами, основні з яких такі:

- не потребує спеціальних правових знань з боку пацієнта;
- швидке досягнення результату;
- немає потреби в складанні позовної заяви з викладенням обставин конфлікту та своїх вимог;
- немає потреби самотійно чи через представника обстоювати свої інтереси у суді.

Серед конкретних варіантів досудового способу захисту прав пацієнтів можна виокремити:

1) звернення до керівника медичної установи, у якій пацієнту надавалась медична допомога (усне чи письмове);

2) звернення до територіального органу управління охороною здоров'я;

3) допомога незалежних громадських об'єднань та професійних медичних асоціацій;

4) звернення до органів прокуратури.

Найбільш часто вживаним досудовим способом вирішення конфліктних ситуацій в медичній практиці можна вважати звернення до керівника медичного закладу. З огляду на особливості функціонування медичних установ цього буває достатньо для вирішення конфліктної ситуації. Адміністративні методи впливу на персонал часто використовують керівники, що не бажають виносити назовні інцидент і намагаються уладнати конфлікт на місці. Повторне надання медичної допомоги, послуги іншого спеціаліста – найчастіші рішення, котрі приймаються керівником.

Звернення до територіального органу управління охороною здоров'я – теж досить ефективний спосіб захисту прав пацієнтів. Своєрідна «вертикаль медичної влади» була найбільш ефективною в радянський час і не втратила значущості і в незалежній Україні. Доцільним вважається письмове звернення до керівників органу управління охороною здоров'я, оскільки це вимагає від них вчинення відповідних дій.

Не втратили своєї актуальності в справі захисту прав пацієнтів також об'єднання громадян, професійні медичні асоціації та органи прокуратури. Якщо перші дві групи, як правило, керуються повноваженнями, наданими їм Законом України «Про об'єднання громадян», то органи прокуратури проводять свою діяльність відповідно до положень Конституції України та Закону України «Про прокуратуру» через акти прокурорського реагування. Стосовно діяльності громадських організацій як способу захисту прав пацієнтів В.О. Галай вирізняє п'ять їх підвидів:

1. Звернення пацієнта до недержавних організацій.

2. Третейські суди.

3. Юридичні клініки вищих навчальних закладів.

4. Проведення самотійних переговорів з представниками медичних закладів.

5. Послуги медіатора [8, с. 71–72].

У межах даної роботи більш детально зупинимося саме медіації як способу захисту репродуктивних прав (захисту прав пацієнтів).

Отож медіація є одним з видів захисту прав пацієнтів, але при цьому принципово відрізняється від інших способів вирішення конфліктних ситуацій. Медіація орієнтована саме на виявлення реальних інтересів та потреб не однієї сторони, а усіх сторін які є учасниками певного конфлікту. Говорячи про застосування медіації саме у сфері захисту репродуктивних прав, то тут необхідно звернути увагу на надзвичайно велике коло різних спорів. Одними з найбільш актуальних та злободенних являються спори між пацієнтом і тими, хто надає медичні послуги (медичні установи, окремі лікарі, обслуговуючий персонал медичної установи тощо.). Саме тому медіація важлива не лише як метод вирішення спорів, а як і спосіб виявлення системних помилок яких насьогоднішній день надзвичайно багато.

Таким чином, поширення та вдосконалення досудового захисту прав пацієнтів свідчать про те, що реформування вітчизняної галузі охорони здоров'я здійснюється з урахуванням чинного законодавства та правового статусу пацієнтів.

Перевагами досудового способу вирішення конфліктних ситуацій при наданні медичної допомоги є такі:

– не потребує наявності спеціальних знань з боку пацієнта;

– швидке досягнення результату;

– немає потреби складати позовну заяву з викладенням обставин конфлікту та своїх вимог;

– немає потреби самотійно чи через представника відстоювати свої інтереси в суді.

Але, на наше глибоке переконання, все таки судовий спосіб є найбільш оптимальним у кінцевому підсумку. Незважаючи на тривалий період розгляду, необхідність залучення фахівців, значущість судового рішення більш виражена, аніж управлінський крок чиновника будь-якого рівня. Попри офіційне невизнання в Україні судового прецеденту як джерела права, слід констатувати, що певні результати роботи судів узагальнюються, тим самим формуючи судову практику, яка значною мірою впливає на рішення щодо подібних справ у майбутньому.

Об'єктивна реальність свідчить про те, що кількість справ зі спорів «медичного» характеру, збільшилася в Україні в другій половині 90-х років минулого століття. Це зумовлено формуванням медичного законодавства, актуалізацією питань правового захисту людини та розширенням спектра діяльності правозахисних громадських організацій. Насправді переважну більшість законодавчих актів, положення яких регулюють суспільні відносини у сфері медичної діяльності, прийнято саме у 90-х роках. Суспільство почало розуміти, «як має бути» і тому зіставлення ідеального та реального призводило нерідко до звернень у судові органи.

Якщо ключові рішення Конституційного Суду України щодо медико-правового напрямку відомі (наприклад, від 30 жовтня 1997 року – справа К.Г. Устименка, від 25 листопада 1998 року – справа про платні медичні послуги чи від 29 травня 2002 року – справа про безоплатну медичну допомогу), то суттєвою проблемою є відсутність офіційної узагальненої інформації про інші судові рішення, щодо справ «медичного» характеру (коли причинами звернення до суду було невдоволення пацієнта якістю лікування, порушення адміністрацією лікувальної установи прав пацієнта тощо). За таких умов, на жаль, можна лише опосередковано судити про кількість подібних судових справ. Джерелами інформації є наукові статті (у яких автори аналізують реальні судові справи), повідомлення засобів масової інформації (які нерідко через оперативність та поверховість аналізу не завжди правдиві), проекти громадських правозахисних організацій (як захисників пацієнтів, права, свободи чи законні інтереси яких знехтувані через взаємини зі сферою охорони здоров'я).

Список використаних джерел

1. Энциклопедический словарь. Гл. ред. Б.А.Введенский. Т.2, М., 1964. - С.306.
2. Хазова О.А. Репродуктивные права в России: пределы законодательного регулирования // Конституционное право: Восточноевропейское Обозрение. - 2001. - №1 (34). - С. 15.
3. Основы социальной концепции Русской Православной Церкви [Электронный ресурс]. - Режим доступа: www.orthodox.org.ru/sd12g/htm.
4. Романовский Г.Б. Проблема репродуктивных прав в международном праве // Междуна родное публичное и частное право. - 2003. - №6 (15). - С.12.
5. Международные акты о правах человека. Сборник документов. М., 1999. с. 79.
6. Права человека: Сборник международных документов. - М., 1998. - С. 332.
7. Народонаселение. Энци. словарь / Гл. ред. Г.Г. Меликьян. М., 1994.- С. 320.
8. Галай В.О. Захист прав пацієнтів у правозахисному механізмі в Україні / Галай В.О. // Медичне право України: проблеми становлення та розвитку: матеріали I Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Львів 19–20 квіт. 2007 р.,) / Львів: ЛОБФ «Медицина і право», 2007. – С. 67–72.

УДК 354.1

ТИХОНОВИЧ В.В.,
Міністерство економіки України
начальник відділу торговельно-економічних
зв'язків з країнами Західної Європи,

ПРИКЛАДИ ЕФЕКТИВНОГО ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В СФЕРІ ДВОСТОРОННЬОГО ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

***Анотація.** Представлено механізми діяльності Українсько-Американської ради з торгівлі та інвестицій та проаналізована ефективність її діяльності.*

Ключові слова: механізми державного управління, двостороннє економічне співробітництво, інтеграція, двосторонні робочі групи, торгівля, інвестиційне співробітництво.

***Annotation.** Working mechanisms of Ukrainian-American Council on trade and investment were presented and efficiency of mentioned mechanisms was analyzed.*

Keywords: public administration mechanisms, bilateral economic cooperation, integration, bilateral working groups, trade, investment cooperation.

***Постановка проблеми.** Інтеграція України в світову економіку зобов'язує апарат державного управління нашої держави до вирішення певних проблемних питань двостороннього економічного співробітництва на відповідному високому рівні. В сучасних двосторонніх відносинах більшість рішень приймається на основі обопільної згоди сторін. Загально визнаним є принцип, відповідно до якого проблеми обговорюються, а не замовчуються.*

Сучасна практика двосторонніх економічних відносин знає приклади належного підходу до зазначеної проблеми, один з яких наведено в даній статті.